וירא ב

א. עה"פ [1] "ויגש אברהם ויאמר האף תספה גו'" מפרש רש"י: "ויגש אברהם — מצינו הגשה למלחמה ויגש יואב וגו' [2], הגשה לפיוס ויגש אליו יהודה [3] הגשה לתפלה ויגש אליהו הנביא [4], ולכל אלה נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה".

והנה לכאורה כוונת רש"י: מכיון שמצינו בכתובים שלאח"ז שאברהם אבינו דיבר קשות ("האף תספה צדיק עם רשע") ודברי פיוס ("חלילה לך מעשות כדבר הזה" [5], וכפרש"י: "חולין הוא לך" [6]), והתפלל ("הנה נא הואלתי לדבר גו' ואנכי עפר ואפר אולי יחסרון גו'" [7]), לכן מפרש דכ"ז נכלל במה שאמר קרא "ויגש" כי מצינו הגשה כו'.

וצלה"ב:

א) תיבה הרגילה בתנ"ך ופשוטה "ויגש" — למה בכלל זקוקה לפירוש? וברוב המקומות לא נמצא פרש"י לתיבה זו.

ב) למה מעתיק רש"י (גם) תיבת "אברהם"?

ג) מהו ההוספה והחידוש בסיום פירושו של רש"י "ולכל אלה נכנס אברהם" — הרי דבר זה מובן מפשטות משמעות הכתובים, כנ"ל?

ד) רש"י מקדים הוכחה דלכל אלה נכנס כו' מזה ש"מצינו הגשה למלחמה כו' לפיוס כו' לתפלה כו'", והלא מפורש כן בהכתובים עצמם דלהלן על אתר, כנ"ל. והו"ל להתחיל מיד: "לג' דברים נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה"?

— וע"ד שפירש רש"י לקמן בפ' וישלח [8] בנוגע ליעקב אבינו: "התקין עצמו לשלשה דברים לדורון לתפלה ולמלחמה".

ואף את"ל שמצד איזה טעם הוצרך

---

1) פרשתנו יח, כג.
2) ש"ב י, יג.
מה שרש"י מוסיף "וגו'", הוא לתרץ השינוי שבפירושו, שמתחיל "מצינו הגשה למלחמה" ולא כמו שהוא בפרשתנו — וכמו שמסיים: "לדבר קשות", ולכן מוסיף רש"י "וגו'" לרמז על סיום הכתוב שם "(והעם אשר עמו) למלחמה" — אלא שכאן הי' רק "דבר קשות" דוגמת ענין המלחמה.
3) ר"פ ויגש.
4) מ"א יח, לו.
מה שרש"י מוסיף תיבת "הנביא" הוא לציין שכוונתו לפסוק זה ולא למ"ש לפנ"ז (שם, כא) "ויגש אליהו".
5) פסוק כה.
6) בראב"ם, גו"א, ופי' מהרז"ו לב"ר (מט, ח) פירשו (כל אחד) באו"א, עי"ש — אבל פשטות הענין של דברי פיוס הם דיבורים המדגישים מעלת וגדלות של זה שמפייסים, ולזה מתאים הפסוק המובא ב' פנים.
7) פסוק כז. ראה במקומות שבהערה הקודמת באו"א — אבל בפשטות מתחילה תפלת אברהם מ"הנה נא הואלתי וגו'", כבפנים (אבל לא מ"אולי יש חמשים וגו'" — כבפי' מהרז"ו שם, שהרי בפשטות אי"ז ענין של תפלה, וכמפורש שם תמי' "האף תספה וגו'" (אלא שמסיים (גם) בדברי פיוס "חלילה לך — חולין הוא לך" לעשות "כדבר הזה"); ועוד: לפ"ז לא הביא רש"י ב' הענינים (מלחמה פיוס ותפלה) כפי הסדר שאמרם אברהם אבינו, והו"ל להקדים תפלה לפיוס).
8) לב, ט.

רש"י להוכיח ד"ויגש" שייך בג' דברים אלו — הו"ל להביא ראי' זו כהוספה לבסוף?

ה) ומאידך, סתם רש"י ולא פירש במקום שהי' לו לכאו' לפרש ולבאר [9], והיינו להביא את הכתובים שלאח"ז בנדו"ד: חלילה לך גו' הנה נא גו' כי משם מוכח שאברהם נכנס "לכל אלה"?

— וע"ד שמצינו בפירושו בפ' ויש"לח הנ"ל, שהוא מפרש: "לדורון — ותעבור המנחה על פניו, לתפלה — אלקי אבי אברהם, למלחמה — והי' המחנה הנשאר לפליטה".

ו) קושיית השפ"ח: איך כתב רש"י כאן ד"ויגש אליו יהודה" הי' לפיוס, הלא לקמן בר"פ ויגש כתב רש"י: "ואל יחר אפך — מכאן אתה למד שדיבר אליו קשות" [10]?

ז) ולאידך גיסא: מכיון שרש"י מפרש כאן שהגשת יהודה היתה לפיוס, מדוע לא פירש כן במקומו בר"פ ויגש [11] — ובפרט דמצינו דנחית לפרש שם (כנ"ל) ש"דיבר אליו קשות"?

ח) מדוע משנה רש"י מלשון הכתוב "ויגש אברהם" וכותב "ולכל אלה נכנס אברהם" — והו"ל "ולכל אלה ניגש אברהם"?

ב. והביאור בכ"ז:

לפני "ויגש אברהם" נאמר: "ואברהם עודנו עומד לפני הוי'". הרי מפורש שלא זז אברהם ממקומו "לפני הוי'" — ולפ"ז אין לפרש "ויגש אברהם" שלאח"ז — הגשה כפשוטה [12], העתקה ממקום למקום [13]; אלא ע"כ צ"ל ש"מובנה "הגשה" ותנועה רוחנית — שיצא ממצב ומעמד נפשי מסוים ו"נכנס" למצב חדש [14].

וזוהי הדגשת רש"י "ולכל אלה נכנס אברהם", היינו שעוד קודם שאמר את דבריו לפני הקב"ה, כבר "נכנס אב-

---

9) ובפרט שאין ברור כ"כ בכתוב כל הנ' ענינים — ראה לעיל הערות 6, 7.

10) בש"ח ומשכיל לדוד כאן גורסים ברש"י (כבכ"ר שם) "ויגשו בני יהודה (אל יהושע)" — מיהושע יד, ו.

— אבל בדפוס ראשון, שני וכל הדפוסים שראיתי וברש"י כת"י הוא כבפנים. וכ"ה באגדת בראשית הובא בפי' מהרז"ו שם.

במשכיל לדוד הקשה "ראילו קרא דויגש אליו יהודה . . איכא נמי התם תפלה ומלחמה ג"כ שדיבר אליו קשות ומ"ש דנקטי' לגבי פיוס",

— אבל גם לפי גירסתו ("ויגשו בני יהודה") לא יתורץ מדוע לא הביא רש"י דמצינו הגשה למלחמה ופיוס ותפלה מהכתוב (הקודם) "ויגש אליו יהודה" *? ובפרט ש-

*) ואולי י"ל בכוונת המשכיל לדוד (אלא שלא משמע כן מלשונו) — דכיון ש"איכא נמי התם תפלה ומלחמה", הרי אין יודעים לאיזה ענין הי' ה"ויגש אליו יהודה", ולכן אין להוכיח משם כלום.

יהודה לא עשה מלחמה ממש (כב"ויגש יואב וגו'" — ראה לעיל הערה 2), אלא "דיבר קשות" דוגמת ענין מלחמה — בדיוק כבפרשתנו. ולהביאור בהשיתה — ראה לקמן סוס"ד.

11) ובפרט שדרש זה (שהגשה היא למלחמה פיוס ותפלה) הובא בב"ר (צג, ו) גם על הפסוק "ויגש אליו יהודה".

12) כ"ה ברוב הדפוסים. אבל בדפוס ראשון ושני וברש"י כת"י הגירסא: "נגש אברהם".

13) ראה גם בדבק טוב כאן.

14) גם לא במובנו "הרוחני" — הגשה לפני ה', שהרי כבר עמד אברהם לפני ה' — משא"כ בבראשית ד, טז. וראה לקמן הערה 22.

15) ראה אברבנאל כאן. ביאור הר"ם לב"ר (פמ"ט שם) בשם הי"ת. ולהעיר ממהרד"ק כאן.

רהם" במצב חדש להיות מוכן ומזומן "לדבר קשות ולפיוס ולתפלה". ולכן שינה מל' הגשה שבכתוב — בכדי לפרש טיבה של הגשה זו.

ומכיון שעיקר כוונתו להדגיש ש"לכל אלה נכנס אברהם", היינו, לא לבאר שדיבר — בפועל — קשות ופיוס ותפלה (דמאי קמ"ל?!), אלא לחדש שמלכתחלה "נכנס" בכוונה ומטרה של דיבור באופנים אלה — הרי מובן שאין ראי' מהכתובים דלקמן, שכן אין בהם הוכחה ש"נכנס" בדעה לדבר בכל אופנים אלה (קשות פיוס ותפלה), כ"א רק מספרים (וזה מובן בפשטות וא"צ רש"י לפרשו [16]) שככה דיבר בפועל [17].

ג. אמנם, מכיון שכן, שאין ראי' מהכתובים שלפנינו ש"לכל אלה נכנס", א"כ מהו המקור והראי' לפירושו זה? הלא אפשר דלא "נכנס" לדבר אלא על אופן אחד — "לדבר קשות", ומילתא דמסתברא היא [18], כי הרי בסגנון זה התחיל אברהם את דבריו "האף תספה צדיק עם רשע" (אלא שאח"כ בהמשך הדיבור הוסיף דברי פיוס ותפלה) [19]?

ולכן מעתיק רש"י את התיבות "ויגש אברהם" ומפרש: "מצינו הגשה וכו'" — היינו מכיון שהתורה מוסיפה תיבות אלו (שאין פי' גישה ממקום למקום, ה"ז) להדגיש ש"נכנס" מל' כתחלה לדבר באופן מסוים, שלולא תיבות אלו לא היינו יודעים זה, ובתיבת "ויגש" (מדאפקי' בלשון זו דוקא) מובן לאיזה אופן "נכנס לדבר".

ולזה מתחיל רש"י פירושו "מצינו הגשה למלחמה וכו' לפיוס וכו' ולתפלה", היינו שבכתובים אלה אנו מוצאים שהתורה משתמשת בל' "ויגש" לתאר את גישתו והכנת האדם לדבר (או לעשות) הן דברי קשות הן דברי פיוס והן דברי תפלה — ולכן — בנדו"ד שלדבר קשות (האף תספה) היינו יודעין גם לולא הוספת "ויגש אברהם" דבזה הרי מתחיל, עכצ"ל דמרבה שנכנס גם להמשך דיבוריו (דאברהם) בפועל [20].

ד. ועפ"ז יבואר ההפרש בין הפסוק דכאן והכתוב "ויגש אליו יהודה":

"ויגש אליו יהודה", הרי פירושה של תיבת "ויגש" הוא במובנה הפשוט [21] — נעתק ממקום עמדו בצותא עם אחיו, וניגש והתקרב אל יוסף בכדי לדבר עמו באופן פרטי: "ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני";

ומה שרש"י מביא כאן ראי' מזה שהגשת יהודה היתה לפיוס, אין כוונתו שדמו אהדדי בתוכנה של תיבת "ויגש", היינו שגם הגשתו של יהודה ענינה תנועה נפשית (כמו "ויגש אב-

16) ומה שכפ' וישלח הוצרך רש"י להביא הפסוקים שיעקב "התקין עצמו לג' דברים לדורון לתפלה ולמלחמה" (כנ"ל ס"א), אף שלכאו' מפורש כן בהכתובים — נתבאר בלקו"ש חט"ו ע' 268 ואילך.

17) וע"ד המבואר לקמן בפנים (סוס"ד) בנוגע "ויגש אליו יהודה", שהתחיל בדברי פיוס, ואח"כ בהמשך דיבורו עבר לדבר קשות.

18) ראה לקמן הערה 24.

19) ובפרש שבב"ר (שם) סליגי אם לכל אלה נכנס אברהם או רק לאי מהם.

20) משא"כ שאר ענינים — אף ש"מצינו בהם לשון הגשה — ראה יל"ש ויגש רמז קנ.

21) ראה גם משכיל לדוד כאן.

רהם"), אלא שהמטרה אחת היא — שניגש והתקרב אל יוסף בכדי לפייסו. ובכ"ז מצי שפיר להוכיח ש"מצינו הגשה לפיוס" מ"ויגש אליו יהודה", מאחר שאנו מוצאים לשון "ויגש" במטרה לפיוס, כי מאי נפק"מ אם ההגשה היא באופן גשמי או באופן אחר [22].

ולא הוצרך רש"י לפרש ב"ויגש אליו יהודה" שהגשתו היתה לפיוס, שהרי דבר זה, שגישתו של יהודה אל יוסף היתה בכוונה לפייסו, מובן הוא בפשטות מראשית דבריו של יהודה — "בי אדוני".

ומה שפי' רש"י שם בד"ה בפ"ע: "ואל יחר אפך — מכאן אתה למד שדבר אליו קשות", אבל לא שמ־ לכתחלה ניגש בכוונה זו, ולא פי': ויגש אליו יהודא, שנכנס לפיוס ולד־ בר קשות — הוא כי להכנס בבת אחת לפיוס ולקשות חידוש הוא וצ"ל הוכחה ע"ז וכבפרשתנו דהוסיפה תורה "ויגש אברהם".

ה. מהענינים ד"יינה של תורה" בפירש"י זה:

ידוע, שמדתו של אברהם היא — אברהם אוהבי [23]. ועפ"ז תמוה: איך יתכן שאברהם ידבר קשות, ובפרט — להקב"ה?!

ויתירה מזו: מכל הג' דברים (מל־ חמה פיוס ותפלה) התחיל אברהם ב־ "לדבר קשות"; שמזה מובן, דאף ש־ "לכל אלה נכנס אברהם", בכ"ז עיקר הגשתו הי' "לדבר קשות" [24] — ול־ כאו' מצד האהבה שלו צריך הי' להתחיל בפיוס ותפלה?

אולם הביאור בזה:

זה שאברהם מדתו מדת האהבה והחסד לא בא לתאר (רק) את תכונת מדתו הטבעית, שהי' נוטה לחסד מ־ צד הטבע שלו, כ"א (בעיקר) את זה שעבד את הקב"ה במדת החסד "לקיים רצון ה'" [25]; ובכ"ז כשבא לידו ענין של הצלת נפשות ושכבר נגזרה גזרה, ועוד יותר, שהקב"ה כבר שלח ה־ מלאכים להפוך את סדום כו', וכמ־ ש"נ [26] "המכסה אני מאברהם אשר אני עושה" ובפרש"י ריש פרשתנו "אחד להפוך את סדום" ואין דרך אלא לתבוע מהקב"ה ו"לדבר קשות" בכדי לבטל גזרה זו [27] — לא עשה

22) בביאור הרי"ם שבהערה 15 ש־ "דקאמרינן בויגש יואב הינו שנתעוררו כלב אמין להמלחמה דאי שקרבו עצמם לארם הרי היו כבר ביניהם וכן ויגשו אל יהושע וכן ויגש אליהו",

— אבל מהמשך הכתוב "ויגש יואב והעם אשר עמו למלחמה בארם (ולכן) וינסו מפניו" מוכח שהפירוש של "ויגש" שם הוא כפשוטו — שקרבו עצמם לארם ולכן "וינסו מפניו".

ועד"ז יש לפרש הכתוב "ויגש אליהו", שניגש ונקרב אליהו "אל ה' להתפלל" (מצו"ד שם) — ראה לעיל הערה 14, ולא (רק) הגשה בנפש "שנתעורר בלב" להתפלל.

ובכ"ז מובן מה שרש"י מוכיח ש"מצינו

הגשה למלחמה כו' ולתפלה" מכתובים אלו, כמבואר בפנים.

23) ישעי' מא, ח. סוטה לא, א. פרש"י כאן יח, יז.

24) כ"ה גם ע"ד הפשט, וכדלקמן ב־ פנים דמכיון שכבר הי' אחרי הגזירה והת־ חלת העשי' לכן הוצרך אברהם להתחיל "לדבר קשות". והשאלה בפנים היא ב"יינה של תורה" שבפרש"י, דעדיין צריך ביאור, איך מתאימה הנהגה זו עם מדת החסד של אברהם?

25) ד"ה למען דעת תר"ץ פ"ה.

26) פרשתנו יח, יז.

27) ראה ד"ה אשר ברא תרס"ט: "הע־

אברהם אבינו שום „חשבונות", ונכנס תיכף בכל תוקף במדה הדרושה באו־תה שעה אף שהיא היפך טבעו [28] („לדבר קשות" אפי' כלפי הקב"ה) אולי יציל אנשי סדום ועמורה.

והובא כ"ז בתורה — הוראה לכאו"א מבני אברהם:

כשבא לאדם ענין הנוגע להצלת נפש מישראל בגשמיות, או ברוחניות — לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים — אסור לו לחשוב „חשבו־נות" וכו', אלא צריך להתעסק בזה בכל כחו וגם באופן שהוא היפך טבעו — אף „לדבר קשות", ולהשתדל בכל האמצעים האפשריים — למלחמה לפ־יוס ולתפלה [29].

ואם יטעון הטוען, הרי המעשה הוא העיקר [30], ודי במה שמצילים הנפש בפועל, ומה איכפת אם ההתעסקות אינה בחיות ובתוקף רב?

לזה מדייק רש"י: „ולכל אלה נכ־נס אברהם", שצריכים להכניס את עצמו בהתעסקות זו בכל מהותו ועצ־מותו, ואזי מובטח לו שיצליח בע־בודתו.

(משיחת ש"פ וירא, תש"ל)

מיד עצמו בסכנה להתפלל על אנשי סדום ועמורה" — ע"י"ש בארוכה.

28) ראה בד"ה למען דעת שם ובקונ־טרס ומעין (מ"א פ"ב) דעשיית חסדו דא"א היתה רק כדי לפרסם אלקותו ית' בעולם, ולכן כשלא רצו האורחים לברך מעצמם, הכריחם בתוקף וגבורה.

29) ראה גו"א כאן שהג' דברים (מל־חמה פיוס ותפלה) הם כנגד הג' מדות חסד דין רחמים.

30) אבות פ"א מי"ז.